

Володимир РАСКІН

Магістрант,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ МАНІПУЛЯЦІЇ ПОЛІТИЧНОЮ СВІДОМІСТЮ

Засоби масової комунікації стали головним інструментом для розповсюдження повідомлень, які впливають на суспільну свідомість. Демократизація суспільства, зростання інформаційної активності й споживання зумовили нове визначення інформаційних технологій як засобів управління суспільною свідомістю. До таких засобів відносяться виборчі та рекламні технології, нейролінгвістичне програмування, політичні й інші технології в соціальній сфері [3]. Рекламна і політична інформація здебільшого доставляється споживачеві «безкоштовно», її виготовлення і доставку оплачують замовники, зацікавлені у формуванні попиту на певні товари і ідеї. Споживач розплачується потім, коли купує рекламовані товари або сприяє реалізації рекламованих ідей. Оскільки технології маніпулювання цілеспрямовано і успішно впливають на значну частину споживачів інформації, монопольне володіння генераторами інформації в демократичних суспільствах цілком замінює колишні недемократичні методи управління [10, с. 305].

Політичне маніпулювання громадською думкою – серйозна загроза як головним засадам демократичного суспільства, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян. Важко дати стисле визначення маніпуляції, у якому було б враховано всі критерії та характеристики подібного соціально-психологічного феномена взаємодії та взаємовпливу членів суспільства [11, с. 289]. Інформація у руках невеликої групи людей може стати засобом тотального маніпулятивного впливу на свідомість як конкретних осіб, так і мас. Розвиток засобів масової інформації (телебачення, інтернету, радіо, преса тощо) значно спрощує цей процес. Методи маніпулювання свідомістю вже стали предметом наукових досліджень, проте в літературі відсутнє систематизоване їх представлення – це ускладнює пошук, проте підсилює інтерес їх подальшого дослідження [8, с. 143].

Одне з найважливіших правил маніпуляції свідомістю свідчить, що успіх залежить від того, наскільки повно вдалося ізолювати адресата від стороннього впливу. Ідеальною ситуацією для цього була б тоталітарність

дії – повна відсутність альтернативних, неконтрольованих джерел інформації і думки. Складність виконання цього правила перш за все в тому, щоб створити у адресата ілюзію незалежності, ілюзію плюралізму каналів інформації. Для цього створюється видимість різноманіття ЗМІ за типом організацій, політичним забарвленням, жанрами і стилями – за умови, що реально вся ця система підкоряється єдиним головним установкам. Ідеальний випадок – коли вдається створити (точніше, допустити створення) радикальних опозиційних джерел інформації, які, проте, обмежують свою інформаційну боротьбу з режимом питань, які не зачіпають суті головних програм маніпуляції.

Болючою проблемою є вплив на ЗМІ з боку держави, внаслідок чого телебачення перетворюється на засіб політичного маніпулювання. Особливо актуальним це питання є для України, яка входить до десяти держав світу, в яких свобода слова порушується найбільше. Вважається, що вихід з цієї ситуації – створення незалежних ЗМІ. Але не треба забувати, що кожен телеканал потребує певного фінансування, а тому залежить від джерела коштів. Мас-медіа завжди певною мірою відображають інтереси засновників. Незалежні ЗМІ – це ідеал, до якого має прагнути кожне суспільство. Можна лише створити умови, за яких ця залежність була б мінімальною – але зовсім позбутися її неможливо в принципі. Ефективними будуть заходи, спрямовані проти монополізації ЗМІ однією політичною чи бізнесовою групою та – на забезпечення рівного доступу різних за спрямованістю ЗМІ до споживача інформації. Маніпулювання свідомістю стає неможливим за наявності альтернативного джерела інформації. Отримуючи різну інтерпретацію тих чи інших подій в різних мас-медіа, людина може зробити свої власні висновки і мати свою точку зору, наскільки це можливо за умов інформаційного галасу. В Україні не налагоджено демократичні механізми, які б захищали медіа від прямого політичного тиску, що в умовах пострадянського суспільства є головним механізмом «замовлення» на використання маніпулятивних технологій. Суворість законів – традиційно для країн пострадянського простору – пом'якшується необов'язковістю їх виконання, спричиненою відсутністю традицій політичної культури та нерозвиненістю громадянського суспільства. Таким чином, телебачення успішно виконує роль засобу політичного маніпулювання [2, с. 10].

Володіння інформацією, розпорядження даними та спрямування інформаційних потоків – ключ до політичної діяльності. Уміння узагальнювати, системно оцінювати і співвідносити різні «інформації» –

один з найголовніших інструментів у громадській діяльності. Здійснюючи обмін інформацією, потрібно усвідомлювати, яку інформацію і якими каналами хочемо поширювати. Це стосується всіх: громадських діячів і благодійників, політиків і управлінців міста, менеджерів комунальних служб і управлінців бізнесом. Одні й ті самі навички необхідні усім. А от деталі та особливості тут є відмінними залежно від специфіки діяльності. Засоби масової інформації є надзвичайно важливим елементом комунікативного процесу, оскільки вони можуть підвищити довіру громадськості до певної організації та її діяльності. Разом із тим, якщо співпрацювати із ЗМІ без дотримання загальноновизнаних правил та стандартів, можуть виникати численні проблеми [1, с. 9].

Література:

1. Городок М. Засоби масової інформації і політика: політична абетка / Міжнар. республ. ін-т; М. Городок, С. Герасимчук, Ю. Микитюк. 2016. С. 9.
2. Лігачова Н. Л. Телебачення спецоперацій. Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних програмах українського телебачення: моніторинг, методи визначення та засоби протидії / Н. Л. Лігачова, С. М. Черненко, В. Ф. Іванов. Київ : Інтерньюз – Україна, 2007. С. 10–11.
3. Маніпулятивний вплив ЗМІ [Електронний ресурс] // Освіта. UA. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/journalism/>, вільний.
4. Нестеряк Ю. Державна підтримка ЗМІ: європейські традиції та українська практика / Ю. Нестеряк // Вісник КНУ. Журналістика. 2002. № 10. С. 50 –52.
5. Нечипоренко Б. Тактика «спрошення і наближення до народу» як засіб маніпулятивного впливу в китайських електронних ЗМІ / Б. Нечипоренко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Східні мови та літератури. 2009. № 14. С. 22 – 24.
6. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посіб. / за ред. В. В. Різуна. Київ : Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
7. Подшивайлова Г. М. Мовні засоби маніпулятивного впливу в політичному дискурсі (на матеріалі друкованих російськомовних ЗМІ України) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Г. М. Подшивайлова. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. 21 с.
8. Поліщук Ю. Я. Мас-медіа як канал маніпулятивного впливу на суспільство / Ю. Я. Поліщук, С. О. Гнатюк, Н. А. Сейлова // Безпека інформації : Ukrainian Scientific Journal of Information Security. 2015. Т. 21, № 3. С. 143 – 158.
9. Синеокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій / О. В. Синеокий. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. 215 с.
10. Шепель Ю. Медіа-дискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача / Ю. Шепель // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 3. С. 302 – 307.
11. Шпортко О. В. Маніпулятивний характер впливу телебачення на особистість / О. В. Шпортко // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. 2008. Вип. 38. С. 286 – 298.

12. Яцимирська М. Медіа-текст як продукт журналістської творчості (психолінгвістичний аналіз логічного сприйняття та емоцій) / М. Яцимирська // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Журналістика». Львів, 2007. Вип. 30. С. 267 – 276.

Марта СИНОРУБ

магістрантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩА ЦІННІСТЬ

На початку XXI століття проблема толерантності набула особливої актуальності у зв'язку із процесом глобалізації, що зіштовхує релігійні, національні й етнічні ідентичності різних культур і народів. Формування громадянського суспільства неможливе без відповідного усвідомлення фундаментальних цінностей демократії. Однією з основних таких цінностей є цінність толерантності. Проблема толерантності сьогодні – одна з центральних проблем як глобального, так і національного порядку [4].

Проблема толерантності охоплює усі сфери суспільного життя нації: соціальну, релігійно-конфесійну, політичну, особистісну, міжетнічну. Поняття толерантності являє собою протилежність ворожості, антипатії, ненависті [3]. Толерантність – одна з базових культурних цінностей, адже основою існування людини чи навіть цілої культури є співіснування з іншим [1].

1995 рік був оголошений ООН роком толерантності і в рамках його проведення державами-членами ЮНЕСКО була прийнята Декларація принципів толерантності, що містить такі визначення цього поняття:

– повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур, форм самовираження та самовиявлення людської індивідуальності;

– політична й правова потреба;

– активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини.

Існує типологізація толерантності за соціальними сферами її буття:

– гендерна толерантність – неупереджене ставлення до представників іншої статі, неприпустимість апріорного приписування людині недоліків іншої статі, відсутність ідей про перевагу однієї статі над іншою;